

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
REFORMA CURRICULARĂ ÎN PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA
RELIGIEI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR ROMÂNESC

Coordonator științific

Prof. Univ. Dr. Miron Ionescu

Doctorand Pop Vasilie Ioan

Cuprinsul tezei de doctorat

Introducere

PARTEA I FUNDAMENTE TEORETICE

Capitolul I

**EDUCAȚIA RELIGIOASĂ, COMPONENTĂ
INTEGRATIVĂ A EDUCAȚIEI**

- I.1 Experiența religioasă din perspectivă istorică, socială și spirituală
- I.2. Educația religioasă ca fapt educațional integrativ
- I.3. Creștinismul și educația în perioada patristică
  - I.3.1. Educația în epoca apostolică. Scrierile Părinților Apostolici
  - I.3.2. Educația creștină în perioada apologetilor
  - I.3.3. Școlile catehetice. Literatura didactică creștină
- I.4. Educația religioasă. De la pedagogia tradițional la didactica modernă
- I.5. Necesitatea educației religioase în contexte formale
  - I.5.1. Teorii privind integrarea Religiei în curriculumul școlar
  - I.5.2. Învățământ religios, Educație religioasă, Religie. Termeni și definiții
  - I.5.3. Tipuri de educație religioasă în școală
  - I.5.4. Determinanți ai integrării Religiei în sisteme educaționale
  - I.5.5. Finalități educaționale și conținuturi specifice ale educației religioase în diferite țări europene
- I.6. Predarea Religiei în diferite sisteme educaționale
  - I.6.1. Statutul predării și învățării Religiei în acte normative din statele europene
  - I.6.2. Religia în învățământul românesc actual. Cadrul curricular formal
  - I.6.3. Necesitatea educației religioase în spațiul școlii

Capitolul II

**EVOLUȚII ALE EDUCAȚIEI RELIGIOASE DETERMINATE
DE REFORMELE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC**

- II.1. Precizări terminologice și definiții conceptuale
- II.2. Educația religioasă și reformele educaționale la începuturile învățământului românesc
  - II.2.1. Pedagogia religioasă și reformele educaționale în Transilvania

- II.2.2. Influențe ale educației religioase asupra gândirii pedagogice și asupra reformelor educației publice din Muntenia și Moldova
- II.3. Reformele contemporane și educația religioasă
- II.3.1. Reformele din perioada 1950-1975. Scoaterea Religiei din Școală
- II.3.2. Evoluția reformelor din învățământ între anii 1990-2010
- II.3.3. Variante de reformă curriculară cu aplicabilitate în predarea Religiei

Capitolul III

APLICAȚII ALE CURRICULUMULUI ÎN PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA RELIGIEI

- III.1. De la Curriculumul educațional la curriculumul predării Religiei
- III.1.1. Conceptualizări ale Curriculumului în contextul unei reforme a predării Religiei în școală
- III.1.2. Definiri și sensuri fundamentale ale curriculumului, operaționale în predarea- învățarea Religiei
- III.1.3. Domenii ale Curriculumului cu aplicabilitate la disciplina Religie
- III.1.4. Curriculumul Național și reformarea curriculară a Religiei
- III.2. Componente ale curriculumului obiectivate în predarea și învățarea Religiei
- III.2.1. Finalități educaționale ale predării Religiei
- III.2.2. Conținuturile curriculare în predarea Religiei
- III.2.3. Strategiile procesului de instruire în predarea – învățarea Religiei
- III.2.4. Strategiile de evaluare în predarea și învățarea Religiei
- III.2.5. Activități de cercetare și dezvoltare a curriculumului la Religie
- III.3. Proiectarea Curriculumului predării - învățării Religiei
- III.3.1. Obiective specifice educației religioase
- III.3.2. Statutul conținuturilor Religiei în proiectarea curriculară
- III.3.3. Ordonarea conținutului în curriculumul la Religie
- III.3.4. Surse care alimentează conținutul Religiei
- III.4. Strategii operaționale în predarea Religiei
- III.4. 1. Considerații teoretice asupra mijloacelor de instruire
- III.4. 2. Tehnici operaționale cu aplicabilitate în predarea Religiei
- III.4. 3. Forme de obiectivare a activităților didactice la Religie
- III.4.4. Strategii operaționale în activitatea de evaluare și aplicarea lor în predarea Religiei

Capitolul IV.

SUPPORTURI CURRICULARE ÎN PREDAREA RELIGIEI

- IV.1. Mijloace și resurse ale învățării Religiei: curriculumul suport
- IV.1.1. Suporturile curriculare în elaborarea manualelor de Religie
- IV.1.2. Repere în realizarea și selectarea suporturilor curriculare pentru manualul de Religie
- IV.1.3. Funcții ale produselor curriculare de suport adaptate predării Religiei
- IV.2. Clasificarea produselor curriculare auxiliare la manualul de Religie
- IV.2.1. Auxiliare curriculare necesare profesorului
- IV.2.2. Auxiliare curriculare destinate elevilor

- IV.2.3. Clasificarea produselor curriculare suport după criteriul diacronic sau al apariției în timp
- IV.3. Materialele didactice și mijloacele tehnice în sprijinul elaborării și utilizării manualului de Religie
  - IV.3.1. Materiale auxiliare cu specific religios
  - IV.3.2. Mijloace tehnice folosite ca suport curricular la ora de Religie
- IV.4. Literatura de suport pentru predarea Religiei
  - IV.4.1. Lucrări privind rolul Religiei ca disciplină școlară
  - IV.4.2. „Metodici” de predare a Religiei, ca auxiliare curriculare
  - IV.4.3. Ghidurile ca auxiliar curricular pentru cadrele didactice
    - IV.4.3.1. Ghidul de proiectare didactică
    - IV.4.3.2. Ghidul de evaluare
    - IV.4.3.3. Ghidul pentru activități și mijloace curriculare conexe la manual
- IV.5. Softurile educaționale și utilizarea acestora la ora de Religie
  - IV.5.1. Programele de învățare interactivă. Utilizarea lor în predarea și învățarea Religiei
  - IV.5.2. Softurile de investigare în predarea Religiei
  - IV.5.3. Programe de testare- evaluare și simulare
  - IV.5.4. Utilizarea seturilor multimedia ca auxiliar curricular în predarea Religiei
- IV.6. Concluzii

PARTEA A II-A

EXPERIMENTUL FORMATIV ÎNTREPRINS

Capitolul V

DATE CONSTATIVE PRIVIND PREDAREA ȘI ÎNVĂȚAREA RELIGIEI

- V.1. Delimitări teoretice și metodologice pentru investigația experimentală
  - V.1.1. Motivarea acțiunii experimentale
    - V.1.2. Coordonate ale etapei constatative a experimentului
- V.2. Obiectivele și metodologia etapei constatative a eperimentului întreprins
  - V.2.1. Obiective
    - V.2.2. Elemente ale metodologiei de cercetare
  - V.2.3. Date constatative obținute din investigația cadrelor didactice care predau Religia în școli
    - V.2.3.1. Inventarul obiectivelor analizate în dialogul cu cadrele didactice
    - V.2.3.2. Date constatative obținute în dialogul cu cadrele didactice asupra calității și structurii manualelor de Religie
  - V.2.4. Culegerea datelor experimentale referitoare la comportamentul religios – moral al elevilor
- V.3. Administrarea testului inițial de cunoștințe și cuantificarea rezultatelor
- V.4. Rezultatele investigației constatative
  - V.4.1. Rezultate constatative privind integrarea Religiei în Curriculumul educațional
  - V.4.2. Rezultate privind transpunerea conținuturilor programei școlare în activități de educare – evaluare
  - V.4.3. Rezultate constatative asupra calității elaborării manualelor de Religie
  - V.4.4. Rezultate asupra calității procesului educațional și a performanțelor elevilor

- V.4.4.1. Rezultate asupra pregătirii metodico-didactice a profesorilor de Religie.
- V.4.4.2. Rezultate asupra comportamentului religios-moral al elevilor la ora de Religie și în spațiul extrașcolar
- V.4.4.3. Valorificarea rezultatelor etapei constatative

Capitolul VI

EXPERIMENTUL FORMATIV OPTIMIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII RELIGIEI PRIN REFORMĂ CURRICULARĂ

- VI.1. Motivarea acțiunii experimentale
  - VI.1.1. Scopul și obiectivele experimentului formativ
  - VI.1.2. Ipoteza cercetării
- VI.2. Organizarea demersului experimental
  - VI.2.1. Coordonate pre - experimentale
  - VI.2.2. Alcătuirea eșantionului de subiecți
  - VI.2.3. Alcătuirea eșantionului de conținut
- VI.3. Sistemul metodologic utilizat în cercetarea experimentală formativă
  - VI.3.1. Metoda focus grup
  - VI.3.2. Anchete pe bază de chestionar
  - VI.3.3. Metoda convorbirilor cu elevii și cu cadrele didactice
  - VI.3.4. Metoda observației
  - VI.3.5. Studiul documentelor curriculare
- VI.4. Etapa de pilotare a experimentului
- VI.5. Administrarea posttestului și testarea la distanță (re-test)
- VI.6. Limitele studiului

Capitolul VII

REZULTATE ALE EXPERIMENTULUI FORMATIV

- VII.1. Rezultate asupra implicării subiecților, profesori și elevi în demersul experimental
  - VII.1.1. Rezultate cu referire la cadrul didactic
  - VII.1.2. Rezultate cu referire la elev
- VII.2. Rezultatele asupra eșantionului de conținut
  - VII.2.1. Rezultate privind transpunerea conținuturilor în programa școlară experimentală
  - VII.2.2. Rezultate privind analiza finalităților educaționale ale conținutului experimental
  - VII.2.3. Analiza rezultatelor privind folosirea metodelor și strategiilor didactice moderne
- VII.3. Evaluarea comparativă a rezultatelor experimentului, furnizate de pretest, posttest și retest
  - VII.3.1. Rezultate comparative între grupul experimental și de control în pre-test

- VII.3.2. Date comparative ale rezultatelor între grupul experimental și de control în posttest
- VII.3.3. Date comparative ale rezultatelor între grupul experimental și de control în retest

VIII. CONCLUZII FINALE

ANEXE

BIBLIOGRAFIE

CUVINTE CHEIE:

anchetă, caracter integrativ, competențe educaționale, curriculum, educație creștină, date comparative, educație religioasă, eșantion de conținut, experiență religioasă, experiment, literatura didactică creștină, manual de Religie, predarea și învățarea Religiei, produse curriculare, profesor de Religie, programa școlară, reformă curriculară, Religie, strategii didactice, suporturi curriculare, școli catehetice, teoria și practica curriculumului,

INTRODUCERE

Lucrarea de față se dorește o contribuție la cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase din școală. În contextul Reformei Învățământului, inițiată după anul 1995, reformarea curriculumului în predarea și învățarea Religiei prin elaborarea unei noi programe școlare, centrată pe dimensiunea formativă a valorilor religiei creștine, obiectivată prin metode și strategii didactice moderne, poate contribui, în opinia noastră, la readucerea disciplinei la loc de maxim interes în sufletul elevilor, așa cum a fost în urmă cu douăzeci de ani.

Partea primă a lucrării, de fundamentare teoretică a necesității de reformă a curriculumului la Religie, explicitează integrabilitatea educației religioase în cadrul disciplinelor de învățământ, sub aspect educațional, istoric, social spiritual. Deoarece în învățământul românesc educația religioasă s-a făcut dintotdeauna în manieră creștină, am scos în evidență faptul că la baza educației moderne stau principiile educației creștine. Pentru relevanță am sintetizat, în prezentare diacronică, originile educației în creștinismul primar și perioada patristică, perioada de maximă înflorire a pedagogiei religioase.

Evoluția educației religioase de la didactica tradițională spre didactica modernă și valorizarea cuceririlor științifice din domeniul educațional în cadrul orei de Religie prezintă, în opinia noastră, un act de normalitate, de firesc, așa cum ancorarea Religiei în precepte și metode educaționale perimate, anacronice, ar însemna iremediabila condamnare la scoaterea materiei din curriculumul școlar. Am temeluit această idee pe o prezentare comparativă a statutului educației religioase în sisteme educaționale din diferite țări, în special din Uniunea Europeană.

La temelia progresului educațional au stat întotdeauna reformele. Necesitatea reformei s-a făcut simțită de fiecare dată când societatea a modificat, prin progres, anumite precepte care păreau imuabile. Am prezentat o sinteză a reformelor din școala românească de la începuturi și până azi, pentru a fundamenta evoluția educației religioase prin prisma reformelor educaționale. Ipoteza de cercetare a

experimentului formativ din conținutul acestei lucrări este legată de Reforma Învățământului, demarată în țara noastră după anul 1995. O reformă a curriculumului la nivel național trebuie să producă reformarea curriculară la nivelul fiecărei materii de studiu.

Din aceste considerente am prezentat aspectele esențiale ale Teoriei Curriculumului, și aplicațiile acesteia în domeniul educației religioase ca fiind pilonii pe care se poate fundamenta un învățământ religios viabil, modern din punct de vedere pedagogic, cu șanse de a crea elevului competențe și deprinderi specifice.

În prima parte a lucrării am preconizat o fundamentare teoretică a necesității reformei curriculumului în predarea Religiei în școală. Reforma în învățământ se definește ca o schimbare fundamentală la sistemul macro – structural și, implicit la nivel micro – structural, sau al disciplinelor de studiu. Conceptul pedagogic de reformă a educației înregistrează un anumit consens teoretic și metodologic, care rămâne constant chiar și în condițiile unor practici de politică a educației foarte diversificate, aparent inconsecvente sau intensificate, cum sunt cele din ultimul timp.

În desfășurare istorică, toate reformele din educație sunt determinate de amploarea transformărilor înregistrate la nivelul global al societății.

Schimbările pedagogice determinate de reforma educației de la noi au ca obiectiv transformarea profundă a sistemului de învățământ, obiectivată la nivelul finalităților educației, a structurii învățământului și a conținuturilor. Obiectivele reformei proiectate în ultimele decenii anticipează dar și pregătesc trecerea de la idealul pedagogic al societății industrializate, formarea unei personalități multilaterale, adaptabilă la cerințele sociale complete, dar repetabile, la idealul educațional al societății post-industriale, care vizează formarea personalității creative, adaptabilă la condițiile speciale create de o societate într-o permanentă schimbare.

Schimbarea structurii sistemului de învățământ a produs schimbări și la nivelul curriculumului fiecărei materii. Aceste schimbări presupun, între altele, modificarea conținuturilor predării și corelarea acestora cu obiectivele educaționale sau competențele generale și specifice preconizate a fi atinse la nivel de sistem.

Educația religioasă, parte integrantă și integrativă a educației, se circumscrie acestor perceptive ale reformei educaționale.

În școala românească s-a făcut dintotdeauna educație religioasă, exceptând perioada de dictatură. După anul 1989 educația religioasă a revenit între disciplinele de studiu, în învățământul primar, gimnazial și liceal.

Partea primă a lucrării fundamentează teoretic și explicitează două aspecte esențiale legate de procesul predării și învățării Religiei în școală.

1. Experiența religioasă este proprie ființei umane, în întreaga ei devenire istorică, socială și spirituală.

2. Educația religioasă în școală trebuie să fie făcută după standardele pedagogiei moderne, prin reformarea curriculumului și promovarea acelor idealuri și valori care ajută la formarea personalității create, adaptabile condițiilor existențiale actuale. Acest obiectiv este posibil prin reforma conținuturilor Religiei și obiectivarea acestora prin strategii și metode didactice moderne.

CAPITOLUL I

În capitolul prim al lucrării, după ce am căutat să argumentăm că sacrul, religiozitatea sau sfințenia este un element în structura conștiinței și nu un stadiu sau o etapă în istoria acestei conștiințe, că „a trăi” ca ființă umană este în sine un act religios”, cum spunea M. Eliade, am așezat educația religioasă la stadiul de fapt educațional integrativ și integrator.

După ce am arătat că toate teoriile despre educație includ educația religioasă ca și componentă a exprimării tipic umane, am exprimat poziția necesității predării Religiei în școală, motivată sub aspect cultural, psihologic și etic. Trăim într-o cultură profund determinată de apariția creștinismului. Educația creștină își are originea în viața pământească a Mântuitorului Hristos.

Creștinismul concepe educația ca pe una dintre cele mai nobile și complete activități umane, însuși Iisus Hristos fiind numit deseori în paginile evanghelice cu apelativul „Învățător”. În perspectiva creștină educația atinge apogeul, despre cel care face educație spunând însuși Hristos că „mare se va chema în împărăția cerurilor” (Matei, 5,19).

În primele veacuri creștine, în epoca patristică, educația religioasă de factură creștină s-a dezvoltat mai ales sub aspect doctrinar și moral-pastoral. Primele forme de educație religioasă creștină calificată au fost catehemenatul, iar mai târziu școala catehetică și scrierile Sfinților Părinți.

În subcapitolele dedicate educației creștine din epoca apostolică și din prima parte a perioadei patristice am analizat literatura creștină reprezentativă pentru această perioadă, în încercarea de a surprinde idei și paradigme ale pedagogiei creștine cu relevanță în pedagogia modernă. Prezentarea acestor concepte duce la concluzia că pedagogia creștină, într-un climat pregătit de gândirea speculativă greco-romană și preluând idei și experiențe educaționale ale lumii antice și-a format propriul sistem, transmițând mai departe principiile perene ale educației, pe care le-a reformat și optimizat.

Educația religioasă în prezentare diacronică s-a circumscris marilor reforme educaționale. Astfel odată cu creștinarea popoarelor Europei, educația creștină nu mai este axată preponderent pe aspectul informal, de însușire a preceptelor religioase și a doctrinei, ci pe aspectul formativ, pe crearea de deprinderi și comportamente creștine.

Educația religioasă ca disciplină de studiu trece odată cu reforma educației de la didactica tradițională la didactica modernă. A face educație religioasă în conformitate cu principiile didacticii moderne înseamnă interdisciplinalitate, disciplinele „pozitive” primind astfel un rol pozitiv chiar în domeniul religios.

În fundamentarea noastră teoretică privind necesitatea reformei în predarea Religiei am arătat existența unor teorii legate de integrarea Religiei în curriculum: teoria instrucțională, teoria educațională creștină, teoria spiritualistă. După ce am definit termenii: învățământ religios, educație religioasă, Religie, folosiți pentru a defini materia care se predă în școală, am argumentat opinia că termenul Religie este cel mai adecvat și conform cu obiectivele și conținuturile transmise ca educație religioasă în școală.

Studiile comparative efectuate asupra conținuturilor predării Religiei în diferite sisteme educaționale din țări europene au avut drept scop identificarea tipurilor de educație religioasă care se predă în școală. Investigația prezintă interes deoarece există și astăzi opinii care converg spre abordarea unei educații religioase după modelul „despre religie”, un învățământ religios neconfesional, axat pe cunoașterea diferitelor religii și confesiuni religioase.

Concluziile investigației sunt relevante în sensul că doar o abordare „din interior” a educației religioase, în cadrul căreia finalitățile și conținuturile învățării

sunt concepute și urmăresc cultivarea sentimentului religios, poate completa acel segment din educația ființei umane, educația religioasă.

O altă problemă pe care am considerat-o importantă în ansamblul fundamentării teoretice a reformei curriculumului la Religie, a fost aceea a *factorilor care determină* modul de abordare a educației religioase în sistemele educaționale: felul de societate a unui stat, tipul de tradiție religioasă al acestuia, măsura în care ideologia unui stat se regăsește în diferitele tradiții religioase ale statului respectiv. Toți acești factori determină, într-o măsură mai mare sau mai mică, modul în care este abordată educația religioasă în învățământul public al statului respectiv. Nu în ultimul rând, atenția noastră s-a îndreptat și spre finalitățile educaționale ale predării Religiei în diferite state, finalități obiectivate prin conținuturile transmise. Astfel am conturat concluzia că în majoritatea statelor europene, finalitățile educaționale la Religie sunt conforme cu principiile și învățăturile evanghelice și catehismul credinței creștine, desigur adaptate specificului fiecărei confesiuni.

Pentru a avea confirmarea utilității pe termen mediu și lung a unei cercetări având ca temă reforma curriculară la Religie am investigat statutul actual al predării și învățării Religiei, așa cum este stipulat în acte normative din statele europene. Au fost analizate actele normative care cuprind prevederi privind educația religioasă în școală: prescripții și legi internaționale cum sunt Declarația Universală a Drepturilor Omului, Declarația Drepturilor Copilului, recomandări ale Consiliului Europei; Constituția, ca lege fundamentală a fiecărui stat; Legea educației naționale, Legea Cultelor, alte legi, convenții, hotărâri ale statelor în legătură cu predarea Religiei în școli.

Din studiul efectuat am extras concluzia că majoritatea țărilor europene promovează predarea Religiei în curriculumul educațional și orice demers privind reformarea și optimizarea predării Religiei este oportun.

CAPITOLUL II

În capitolul al doilea al lucrării am circumscris problema reformei curriculare a Religiei la învățământul românesc, încercând, într-o abordare din perspectivă istorică să evidențiem faptul că educația religioasă în școala românească a fost influențată în mod pozitiv de reformele educaționale care au avut loc în arealul românesc.

Concluzia la care am ajuns a fost că reformele învățământului românesc au optimizat procesul de predare-învățare a Religiei. Cercetarea a evidențiat totodată și faptul că unele dintre reformele înfăptuite au fost instrumentate și finalizate cu aportul ideilor și conceptelor educaționale religioase și au fost realizate prin oameni ai Bisericii.

Influența educației religioase asupra gândirii pedagogice din cele trei provincii românești: Transilvania, Moldova și Muntenia, este reliefată de literatura religioasă cu caracter pedagogic din secolul al XVII-lea și până în vremea noastră, începând cu bucoavnele și cărțile de cult și continuând cu lucrările de pedagogie creștină, cum este cea intitulată „Pedagogia creștină adică tractat despre buna călăuzire a copiilor, creștere și alcătuire”, apărută la începutul secolului al XIX-lea în alcătuirea mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei, pe când era călugăr la muntele Athos.

Nu numai reformele educaționale din secolele XVII-XIX sunt marcate de idei ale educației creștine ci și reformele contemporane sau moderne, de unde desprindem concluzia că educația religioasă a fost întotdeauna în miezul preocupărilor pedagogice românești. Scoaterea abuzivă a Religiei din școală de către regimul de dictatură a însemnat stagnarea în evoluție a curriculumului disciplinei. Reluarea predării și învățării Religiei din locul în care a rămas în urmă cu 60 de ani, fără o actualizare prin reformă curriculară face din Religie o disciplină anacronică, plictisitoare, obositoare pentru elev.

Evoluția reformelor din învățământ, după anul 1990, a adus o nouă orientare, caracterizată prin tendința perfecționării continue a sistemului de învățământ printr-o nouă orientare a finalităților educației, prin reprojecțarea conținutului procesului didactic, prin restructurarea ȳbtregului sistem educativ. Acestui gen de reforme trebuie să i se circumscrie și Religia, pentru a putea fi atractivă, interesantă, dar mai ales utilă pentru elev.

CAPITOLUL III

Pentru implementarea conceptului de reformă curriculară în predarea-învățarea Religiei în școală am considerat ca fiind esențială cunoașterea și obiectivarea ideilor fundamentale ale teoriei și practicii Curriculumului.

Din acest motiv, în capitolul al treilea al lucrării am realizat o explorare a vastului câmp educațional al Teoriei Curriculumului, în mod special al capitolelor care au aplicabilitate în predarea-învățarea Religiei.

O taxonomie a tipurilor de curriculum făcută după diferite criterii de clasificare: al cercetării fundamentale, al cercetării aplicative, al criteriului epistemologic, poate oferi cercetării curriculumului la Religie elemente importante, necesare optimizării disciplinei.

Componentă esențială a învățământului românesc actual, reforma Curriculumului Național antrenează reformarea curriculumului fiecărei discipline, implicit a Religiei. Din acest motiv am considerat necesară o abordare a reformei curriculare la Religie prin prisma documentelor oficiale ale Curriculumului Național, în sensul raportării finalităților și competențelor specifice Religiei la idealul educațional și la competențele generale ale întregului sistem educațional. În acest scop am acordat o atenție mai deosebită aspectului de *proiectare curriculară* sau curriculum design, în înțelesul de ansamblu al acțiunilor de concepere a activităților instructiv-educative la Religie.

Prin fixarea finalităților pedagogice ale materiei Religie prin proiectarea curriculară, am scos în evidență și aspecte ale interdisciplinarității și am arătat apropierea cu finalitățile educației estetice, morale sau civice, cele ale educației intelectuale și chiar cu ale educației fizice. În ipoteza reformei curriculare în predarea-învățarea Religiei am acordat o importanță deosebită proiectării conținutului procesului de învățământ conceput ca întreg ansamblu al deprinderilor, cunoștințelor, strategiilor, atitudinilor comportamentale obiectivate prin produsele curriculare și prin metodologia didactică. O analiză a conținuturilor, dar și a abordării acestora la nivelul profesorului și al elevului, conduce la concluzia că numai într-o colaborare Biserică-Școală, proiectarea conținuturilor și a strategiilor de predare-învățare a acestora pot dobândi potențial optim. Radiografia procesului de învățământ în cadrul disciplinei Religie, așa cum se desfășoară astăzi, scoate în evidență atât aspecte pozitive cât și curențe care necesită o reconsiderare.

O reformă curriculară la Religie nu poate fi concepută fără o temeinică investigație în metodologia procesului de învățământ, efectuată în scopul valorificării acelor metode și strategii didactice care produc optimizarea procesului de învățare. Ca notă esențială a sistemului metodologic folosit în predarea Religiei

este aceea că are un caracter meta-formativ, scopul educației religioase transcende scopului sau idealului învățământului. Chiar dacă în predarea Religiei se recurge la întreg ansamblul metodologic al didacticii, măsura eficienței oricărei metodologii poate fi evaluată la subiectul de educat, în cadrul perioadei de școlarizare, numai parțial. Evaluarea deplină se realizează pe parcursul întregii vieți și dincolo de ea.

Asupra evaluării procesului de învățământ la Religie am menționat analiza de *sistem* în sensul analizării finalităților la nivel macrostructural, precum și analiza de *proces*, în sensul evaluării realizării obiectivelor și competențelor microstructurale sau specifice.

Dezvoltarea curriculumului la Religie nu poate fi concepută fără activități de cercetare pedagogică. Cercetarea pedagogică în domeniul educației religioase a luat avânt în special în ultimii ani datorită unor profesori de Religie și cercetători care și-au consacrat investigațiile acestui segment al educației.

Cercetările asupra ofertei curriculumului educațional la Religie scot în evidență caracterul pozitiv al disciplinei și necesitatea menținerii acesteia în Curriculumul școlar. Dezvoltarea curriculară în domeniul educației religioase se derulează într-un demers care conține trei faze sau etape: proiectarea curriculumului, experimentarea curriculumului și validarea acestuia. Evaluarea fiecărei etape conduce cercetătorul spre rezultate care ulterior pot servi optimizării curriculumului.

În practica pedagogică, la nivel microstructural, termenul curriculum este utilizat deseori în sensul de conținut al predării și învățării. În curriculumul disciplinei Religie se articulează elemente de teorie și practică grupate în cele patru mari componente ale Curriculumului Educațional: finalități educaționale, conținuturi fixate în documente școlare, strategii de instruire și strategii de evaluare. Principiile care stau la baza alcătuirii curriculumului ca și conținut al învățării la disciplina Religie sunt: concepția generală despre educație sau idealul educației, concepția pedagogică referitoare la actul de cultură și la valorificarea acestuia prin sistemul educațional și concepția eclesiologică, potrivit căreia educația religioasă este un act conceput de Biserică pentru fiii ei, aceasta fiind „stâlp și temelie a adevărului” (I Tim, 3,15).

Cunoașterea și întrebuintarea surselor care alimentează curriculumul la Religie stă în corelație cu realizarea obiectivelor operaționale din finalitățile disciplinei, competențele generale și competențele specifice. Selectarea conținuturilor din cele

patru ramuri ale teologiei: biblică, istorică, sistematică și practică, trebuie realizată cu competență pedagogică, prin prisma unor factori de natură psihologică, eclesiologică și pedagogică.

În didactica modernă se folosește în mod frecvent sintagma „tehnologie a instruirii” ca ansamblu corelat al mijloacelor și programelor de instruire, atât la nivel de macrosistem cât și la nivel micro. O analiză întreprinsă asupra acestor strategii permite cercetătorului în domeniul educației religioase adaptarea acestora la disciplina Religie în scopul optimizării acesteia. Această analiză ne-a permis indicarea unor tehnici operaționale cu aplicabilitate la Religie și, de asemenea, prezentarea unor forme de organizare a activității didactice la ora de Religie.

CAPITOLUL IV

Capitolul IV al lucrării, consacrat analizei teoretice a auxiliarelor curriculare folosite în activitatea de predare a Religiei, încheie partea I a demersului nostru investigativ.

Curriculumului de suport i se circumscriu mijloacele de învățământ folosite ca auxiliare curriculare: *resursele umane* implicate în procesul educațional; *resursele de timp* implicate în demersul didactic și *programele educaționale* pentru perfecționarea cadrelor didactice.

Dintre suporturile curriculare cu adaptabilitate la predarea-învățarea Religiei am acordat o atenție mai mare suporturilor curriculare pentru manualul de Religie. Am motivat aceasta și prin lipsa acută a manualelor și implicit înlocuirea acestora cu materiale curriculare de suport: caiete didactice, ghiduri metodice, softuri educaționale.

Pentru realizarea și selectarea suporturilor curriculare la manual am prezentat câteva repere conforme cu practica pedagogică curentă. Pentru a facilita o împărțire a suporturilor curriculare, am procedat la prezentarea *funcțiilor* suporturilor curriculare necesare predării Religiei:

- funcția informativă
- funcția formativă
- funcția stimulativă
- funcția de autoinstruire
- funcția de dirijare a învățării.

Am prezentat de asemenea o clasificare a suporturilor curriculare în diacronie.

Între auxiliarele curriculare pentru ora de Religie am prezentat și materialele auxiliare cu specific religios, mijloacele tehnice folosite ca suport curricular, precum și literatura cu specific religios utilizată ca suport curricular .

Reformarea curriculară a predării și învățării Religiei presupune, după cum s-a arătat nu doar reconsiderarea conținuturilor și metodologiei de obiectivare a acestora, ci și promovarea celor mai noi mijloace ale învățării, rezultat al evoluției științei și tehnologiei, al progresului uman. În acest context am abordat problema folosirii softurilor educaționale, a programelor de învățare interactivă, a softurilor de investigare, a programelor de testare și simulare și a seturilor multi-media, ca suport curricular la ora de Religie.

Realizată în mod serios și competent, educația religioasă poate contribui la ieșirea din acea stare care adâncește criza societății contemporane, în care ființa umană se înstrăinează, iese din realitatea armonioasă a lumii, prin pierderea simțului metafizic- simțul a tot ceea ce transcende lumea simțurilor umane.

CAPITOLUL V

Cercetarea experimentală întreprinsă a pornit de la delimitarea teoretică a acțiunii, prin precizarea termenilor operaționali și a conceptelor operaționale. Principiile care au stat la baza acțiunii experimentale sunt cele care guvernează în general procesul de învățământ și procesul de predare a Religiei în Școală: principiul cunoașterii pedagogice, principiul comunicării pedagogice, principiul creativității pedagogice. Cunoașterea pedagogică însumează, în opinia noastră, atât cunoașterea de specialitate, în acest caz, pregătirea teologică, cât și logica psiho-pedagogică, acel resort care proiectează demersul educațional în funcție de particularitățile psihofizice ale educabililor și transformă cunoștințele științifice în cunoștințe pedagogice, accesibile acestora.

Anterior formulării obiectivelor experimentului formativ și a ipotezelor cercetării efectuate, am considerat necesară o definiție a locului experimentului ca metodă în practica pedagogică: un experiment natural clasic, colectiv, de durată investigativă medie. Am încercat și elaborarea unei taxonomii a experimentului pedagogic după anumite criterii de clasificare, arătând în mod sintetic caracteristicile fiecărui tip de experiment. Criteriul selectării tipurilor de experiment în această

taxonomie este corelat cu posibilitatea adaptării la cercetarea experimentală în domeniul educației religioase.

Premisele teoretice care au stat la baza demersului investigativ pornesc de la necesitatea unei reforme curriculare în predarea – învățarea Religiei. Aceste premise pot fi sintetizate în câteva repere motivaționale pe care le-am prezentat și analizat în capitolul V al prezentei lucrări.

Reforma învățământului românesc nu se poate realiza plenar fără o reformă a curriculumului la Religie, ca o reflectare a faptului că reforma s-a produs dinspre interior. Pentru a putea reforma și optimiza disciplina Religie, am considerat necesară o investigație asupra situației actuale legată de predarea Religiei în școli, o radiografiere a modului în care se derulează întregul curriculum la Religie, înțelegând prin aceasta nu doar conținutul materiei ci și întreaga metodologie didactică, strategiile de obiectivare a conținuturilor etc. Acest demers investigativ a fost cuprins în etapa constatativă a experimentului formativ.

Obiectivele de cercetare și metodologia demersului constatativ au fost proiectate spre a asigura o investigație obiectivă, ale cărei rezultate să permită o abordare a etapei experimentale formative într-o deplină cunoaștere. Selectarea eșantionului de unități școlare a avut în vedere realizarea unei distribuții relevante pentru experiment și a cuprins școli din mediul rural și urban din două județe, cu elevi din clase liceale și gimnaziale. Eșantionul experimental din care au făcut parte cadrele didactice care predau această disciplină, profesori de la școlile teologice și părinți ai elevilor, a fost de asemenea selectat, urmărind relevanța pentru experimentul nostru în etapa constatativă.

Pe aceleași coordonate ale probității științifice s-a realizat și proiectarea elementelor metodologiei de cercetare: anchetele, chestionarele, testele. Itemii folosiți în obținerea răspunsurilor au fost, de asemenea, selectați spre a putea oferi rezultate care să sprijine experimentul formativ.

Din examinarea inventarului obiectivelor analizate în cadrul investigației constatative se poate trage concluzia că cercetarea a avut ca scop obținerea de rezultate legate de următoarele aspecte ale predării – învățării Religiei:

- integrarea în curriculum;
- coerența conținutului învățării și coerența ordonării acestuia, reflectate în programa școlară;

- gradul de pregătire metodică și didactică al cadrelor didactice abilitate să predea disciplina Religie.

Pentru realizarea unei evaluări corecte, ținând seama de faptul că formarea și cristalizarea sentimentului religios stă în corelație directă cu etapele psiho-genetice de dezvoltare a copilului, am procedat la o selectare a afirmațiilor de tip declarativ teoretic, de cele demonstrate de o educație religioasă morală și o atitudine comportamentală vizibilă, concretă.

Administrarea testului inițial de cunoștințe și cuantificarea rezultatelor acestuia a reprezentat, în etapa constatativă, un obiectiv principal datorită aspectelor urmărite: integrarea Religiei în curriculum, testarea conținuturilor programei școlare, eficiența manualelor de Religie și a suporturilor curriculare, performanțele elevilor, pregătirea metodică-didactică a profesorilor, comportamentul religios – moral.

CAPITOLUL VI

Experimentul formativ a pornit de la ipotezele specifice sintetizate în următoarea formulare: ***o reformă a curriculumului disciplinei, prin o nouă elaborare a conținuturilor programei școlare, obiectivată prin metode, strategii și mijloace tehnice folosite în pedagogia modernă, are ca rezultat optimizarea disciplinei Religie.***

Acest deziderat se poate obiectiva prin testarea ipotezei formulate, testare care are ca obiective:

- elaborarea și structurarea unei programe noi în care obiectivele educaționale formative să prevaleze în fața celor informative;

- proiectarea, derularea și coordonarea unor metode, programe și strategii de predare - învățare moderne, atractive, bazate pe programele hard – ware și soft – ware;

- asigurarea unui echilibru între dezvoltarea componentelor specifice educației religioase și a competențelor care rezultă din învățare și metodele didactice noi folosite;

- analiza relației între rezultatele învățării, utilizarea metodelor moderne și conținuturile programei reformate.

Organizarea întregului proces formativ a avut în centrul atenției crearea condițiilor optime de punere în aplicare și experimentare a ipotezei de lucru,

concretizată în programa școlară și obiectivată prin metode didactice moderne. Ca formă sau tip, experimentul s-a înscris în coordonatele unui *experiment colectiv*, în sensul că au participat un număr suficient de mare de subiecți: gupe, eșantioane, categorii (elevi, profesori, părinți, instituții).

După condițiile de desfășurare experimentul efectuat este un *experiment natural clasic* al cărui proces se derulează integral în contextul școlar natural, obișnuit, în care condițiile care condițiile de start au fost identice pentru eșantionul experimental și cel de control.

Ca durată, experimentul formativ este un experiment *de durată medie* și s-a desfășurat pe decursul a șase semestre, însumând trei ani școlari.

Sistemul metodelor de cercetare utilizat a permis obținerea de rezultate concludente sub aspect calitativ și cantitativ, rezultate care au fost analizate și interpretate prin metode de analiză și prelucrare a datelor cunoscute.

Cuantificarea și analiza rezultatelor experimentului formativ realizat, relevante pentru cercetare, precum și valorizarea acestor rezultate prezintă, în cazul educației religioase, anumite caracteristici specifice. Datorită faptului că aspectele informativ și formativ se află într-o foarte strânsă relație de intercondiționare, în sensul că un elev informat, care cunoaște, nu se manifestă în mod neapărat ca un educat religios și, în consecință, evaluarea rezultatelor lui imediate este probabilă. Tot așa, un elev informat din punct de vedere al cunoștințelor religioase, se poate manifesta ca un „educat” religios abia mai târziu, pe parcursul vieții și nu imediat, dar valorizează cunoștințele religioase primite în școală la momentul potrivit. Din aceste motive evaluarea aspectelor formative care decurg din reformarea conținuturilor disciplinei Religie, așa cum au fost elaborate în experimentul nostru, este dificilă și necesită un timp mai îndelungat.

Dacă nu am putut prezenta rezultatele cele mai complete în latura formativă, concluziile și rezultatele aplicării variabilei experimentale sunt complet măsurabile sub aspect informativ. Aceste concluzii pot fi grupate astfel:

Două au fost coordonatele pe care s-a axat construirea eșantionului experimental de conținut, adică programa experimentală: reformarea programei în uz prin descongestionarea, selectarea și centrarea conținuturilor într-un continuum formativ- educativ și folosirea strategiilor și tehnologiei oferite de didactica modernă.

CAPITOLUL VII

Din analiza rezultatelor obținute rezultă că prin introducerea programei școlare experimentale randamentul învățării a crescut simțitor. Dacă la început, la o privire de ansamblu asupra programei experimentale, exista impresia diluării noțiunilor instructive, prin scoaterea unor teme „consacrate” în predarea – învățarea Religiei, rezultatele finale au demonstrat că elevii stăpânesc într-o măsură mult mai mare cunoștințele predate și totodată că au informație despre temele care nu s-au predat, într-o măsură suficientă. De fapt scopul urmărit prin reformarea programei este tocmai acesta, de a nu mai încărca programa școlară cu conținuturi care se circumscriu mai mult școlilor vocaționale teologice.

Tot o caracteristică a programei experimentale o constituie și faptul că, reducând temele sub aspect cantitativ, timpul real consacrat predării – învățării a crescut, permițând astfel o mai mare concentrare asupra acestora.

Prin folosirea metodelor didacticii moderne, susținute de sistemul instrumentelor didactice, în mod special de calculator și de produsele hardware, elevii au o mai mare apetență pentru ora de Religie.

Rezultate optime a oferit experimentul nostru și în resortul folosirii softurilor educaționale adaptate disciplinei Religie. Datorită faptului că aproape toate unitățile școlare au cabinete de informatică sau cel puțin un cabinet în care elevii deprind folosirea calculatorului, experimentul a putut beneficia de aceste facilități și de predarea unor lecții folosind metode care recurg la programe multimedia, interactive și la softuri educaționale.

Experiența didactică a profesorului de Religie din ultimul deceniu a determinat într-o mare măsură demersul nostru investigativ. În opinia profesorilor de Religie în ultimul timp elevii sunt tot mai puțin atrași de ora de Religie. În aceeași opinie între motive, pe prim loc se numără faptul că programa școlară este supraîncărcată cu teme cu conținut informativ teologic. Din acest considerent o variantă experimentală a fost primită de către cadrele didactice cu interes.

Concluzia cadrelor didactice care au participat la experiment a fost aceea că în predarea și învățarea Religiei se pot produce progrese semnificative, ca rezultat al experimentării programei școlare propuse, obiectivată prin metode didactice noi, fără a renunța complet la cele tradiționale, care încă își dovedesc utilitatea. Toate

programele școlare ale disciplinei Religie de după anul 1990 sunt tributare programelor școlare dinainte de anul 1948, programe „încărcate”, în care denumirile unităților de învățare și conținuturile învățării sunt preponderent din domeniul teologiei, neadaptate la vârsta elevilor, dificil de parcurs pentru ei și, uneori, chiar profesorilor. Ultima revizuire a programelor, din anul școlar 2008-2009, se remarcă în primul rând printr-o oarecare descongestionare, prin reformularea denumirii unităților de învățare și prin redistribuirea acestora, fie la un ciclu inferior, fie la unul superior. Și în această situație realizarea unei continuități progresive în instruire-educare rămâne anevoioasă.

În ceea ce privește ordonarea unităților de învățare din programa experimentală și atingerea finalităților informative și formativ- educative urmărite de educația religioasă, profesorii respondenți au exprimat aprecieri, între care:

- flexibilitate a conținuturilor în adaptarea la nivelul de dezvoltare psiho- fizică a elevului;

- predominanța unităților de învățare de tip formativ, prin înlocuirea conținuturilor învățării, preluat din manualele școlilor teologice, cu caracter predominant informativ, cu unul corelat vieții cotidiene, cu preocupările și aspirațiile elevului, cu devenirea moral- religioasă a acestuia;

- realizarea unui parcurs care asigură condiții, printr-o continuitate și succesiune logică, pentru respectarea principiilor specifice educației religioase: principiul hristocentric- eclesiocentric și principiul național- patriotic;

- crearea posibilității de valorificare a manualului, a suporturilor curriculare și a tehnologiei didactice moderne;

- realizarea unei abordări interdisciplinare a conținuturilor, care conștientizează elevul de caracterul integrator și integrativ al Religiei.

Profesorii de Religie confirmă oportunitatea folosirii cu rezultate pozitive a calculatorului la clasă, a video – proiectorului și a mijloacelor audio și folosirea unor programe educaționale, în special la clasele de liceu, acestea contribuind la optimizarea însușirii cunoștințelor și deprinderilor religioase.

Din analiza întreprinsă se desprinde și concluzia că elevul se simte atras, interesat în deslușirea și experierea valorilor religioase instructiv – educative, în măsura în care cei trei factori educaționali: profesorul, conținutul obiectului de studiu și metodologia de implementare, sunt într-o corelație.

Cercetarea efectuată a scos în evidență faptul că există un interes al elevilor față de ora de Religie și a demonstrat faptul că acest interes, printr-o reformă curriculară efectivă, nu doar printr-o cosmetizare a conținuturilor, poate crește.

Din analiza opiniei elevilor de liceu investigați, rezultă că, prin aplicarea noii programe experimentale, aceștia ajung să stăpânească într-un grad mai mare conceptele fundamentale teologice și pedagogice și au capacitatea de a le utiliza în raport cu finalitățile prezentate în documentele școlare oficiale.

Din aceeași analiză a opiniilor elevilor rezultă că, raportat la domeniile-cheie stabilite în cadrul Programului Comisiei Europene „Education & Training 2010”, conținuturile și unitățile de învățare cuprinse în demersul experimental contribuie la formarea competențelor cheie care vizează în mod direct trei domenii: *a învăța să înveți* (metacogniția), *competențe interpersonale, interculturale, sociale și civice* și *„sensibilitate la cultură”*.

În domeniul „a învăța să înveți”, predarea și învățarea Religiei dezvoltă abilități ca: manifestarea autonomiei, perseverenței, disciplinei, a reflecției critice asupra diferitelor aspecte ale învățării, toate adaptate propriei identități religioase și abordate într-un context pluriconfesional și ecumenic și atitudini: adaptabilitate la cunoștințele și deprinderile învățate, aprecierea pozitivă a învățării și a folosului personal al acesteia, dorință de autoperfecționare, etc.

Informațiile și deprinderile formate prin conținuturile experimentale în legătură cu propria credință, cunoștințele despre alte credințe, raportarea la comunitate, sub aspect confesional, asumarea și susținerea propriei identități religioase, respectarea altor opinii religioase, o atitudine nonviolentă generată de convingerile religioase, contribuie la completarea domeniului „competențe interpersonale, interculturale, sociale și civice”.

Dintre cunoștințele și abilitățile dobândite de către elevi prin ora de Religie, care se circumscriu domeniului „sensibilitate la cultură”, putem enumera: contribuția religiei la cultura și civilizația universală, rolul religiei în artă, în arhitectură, analiza comparativă și dezbaterile asupra rolului religiei în cultura uniuersală, manifestarea unei atitudini pozitive, de deschidere, față de știință, cultură și progres.

Pe tot parcursul demersului investigativ, elevii care au participat la experiment au arătat deschidere, interes și receptivitate față de noile unități de învățare și față de strategiile didactice de obiectivare a acestora.

Rezultatele investigative au arătat că noile cunoștințe au fost integrate cu ușurință în ansamblul de noțiuni și valori pe care elevul le-a dobândit deja. De asemenea, acestea au creat premise unei abordări interdisciplinare a conținuturilor, conștientizând totodată elevul de caracterul integrator și integrativ al Religiei.

CONCLUZII FINALE

Rezultatele investigației experimentale având ca temă reforma curriculumului în predarea și învățarea Religiei pot prezenta o importantă valoare aplicativă atât la nivel individual, pentru cadre didactice și elevi, cât și la nivel instituțional, pentru Școală, Biserică și societate. Problema abordată a stat în mod constant în atenția autorului pe parcursul celor peste două decenii de activitate de coordonare în resortul educației religioase și a predării Religiei în școli, din încredințarea Înaltpreasfințitului conf. univ. dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, în cadrul Arhiepiscopiei Aradului, a cărei jurisdicție se întindea , până în anul 2009 și peste județul Hunedoara.

Contactul nemijlocit cu profesorii de Religie, clerici și laici și cu elevii, prin asistarea la ore și la activitățile extracurriculare ale acestora, dar, mai ales, contactul cu întreaga evoluție a curriculumului disciplinei, obiectivat în documente ale instituțiilor implicate în demersul instructiv- educativ: Ministerul Educației, Patriarhia Română, Secretariatul de Stat pentru Culte, cu dificultățile prelucrării și implementării acestora în practica educațională, în special a programei școlare, au determinat preocupările noastre pentru identificarea și diagnosticarea cauzelor care produc scăderea apetenței elevilor pentru ora de Religie, sau a acelor care optimizează această materie de studiu.

Care sunt potențialii beneficiari ai unei obiectivări a demersului nostru experimental?

În primul rând elevii, copiii și tinerii din întregul învățământ preuniversitar românesc, dar și cei din afara acestui sistem, cum sunt copiii din diaspora românească. Un curriculum pentru școlile duminicale sau pentru alte forme de predare- învățare a Religiei ar putea fi proiectat pornind de la programa școlară propusă.

Pentru viitorul imediat, dar și pe termen lung, atragerea elevilor spre studiul Religiei, printr-un curriculum reformat, este un deziderat de prim rang. Părintele

Patriarh Daniel scrie: „ Anii grei ai dictaturii comuniste ne- au învățat să nu mai dorim cultură fără credință, știință fără spiritualitate, materie fără spirit, cunoaștere fără comuniune, filozofie fără speranță și, îndeosebi, școală fără suflet, adică educație fără religie, mai ales la vârsta întrebărilor existențiale și a formării spirituale a tinerilor”.

În al doilea rând, aplicarea reformei curriculare în predarea și învățarea Religiei este importantă și benefică pentru cadrele didactice abilitate să predea această materie de studiu. Profesorii de Religie, preoți și laici, au fost cei dintâi care au constatat și semnalat dificultățile în predare și învățare, datorate programei școlare. Între prioritățile semnalate de către aceștia în vederea ameliorării educației religioase în școală sunt: reforma curriculumului, editarea manualelor și a materialelor suport. Fără a emite pretenția unei exclusivități, cercetarea noastră poate oferi premisele realizării unei programe școlare la Religie elaborată la nivel național de către o comisie alcătuită din teologi, pedagogi, psihologi, lingviști, pe baza căreia să fie realizate proiectele manualelor de Religie, atractive, competitive, evaluate, de asemenea, de către o comisie de experți. S- ar realiza astfel cu mai multă pregnanță conectarea studiului Religiei la realitățile lumii contemporane.

Nu în ultimul rând, beneficiarii rezultatului cercetării efectuate sunt Biserica și Statul. Ambele instituții urmăresc ca prin predarea și învățarea Religiei să realizeze un climat de înțelegere și armonie în societate. În fața noilor provocări ale lumii: terorismul, extremismul religios, fanatismul, dar și laicizarea și secularismul, sistemele educative europene pregătesc abordări noi, în care rolul religiei și al educației religioase în școală este unul de primă mărime.

Pe de altă parte, în contextul constituțional european, în care referințele la Dumnezeu și la creștinism, la rădăcinile creștine ale culturii europene lipsesc, într- o Europă în care mulți consideră că trăiesc deja într- o societate post- creștină în care dimensiunea creștină a educației este subminată și minimalizată, predarea Religiei, prin rolul său formativ în viața tinerilor, diminuează efectele negative ale crizei contemporane de orientare și identitate. „ În societatea românească- scrie Preafericitul Patriarh Daniel- educația religioasă reprezintă un factor de stabilitate și comuniune, un izvor sfânt și statornic pentru a apăra și promova identitatea spirituală și demnitatea persoanei care trăiește azi într- o lume din ce în ce mai pluralistă și mai fragmrntată din punct de vedere spiritual și social.” Felul în care se face această

educație religioasă în școală este determinant pentru viitorul disciplinei, dar și al societății.

Reforma predării și învățării Religiei este o necesitate. Realizată, aceasta va readuce educația religioasă între materiile de învățământ cu atractivitate mare pentru elev și va contribui astfel la optimizarea obiectivării conceptelor și valorilor disciplinei în spațiul școlii și, implicit, în lumea contemporană.